

ІХ ІМЁНЫ НОСЯЦЬ ВУЛІЦЫ НАШАГА ГОРАДА

Слаўныя сыны шматнацыянальнай сям'і савецкага народа – малдаване, рускія, украінцы і іншыя разам з беларусамі змагаліся за незалежнасць нашай Радзімы. Да Дня Незалежнасці Беларусі прапануем вашай увазе матэрыял з кнігі Браніслава Ермашкевіча "Памяць патрэбна жывым" (Гродна, 2018).

Балгарын Сяргей Іванавіч

Балгарын Сяргей Іванавіч – наводчык станкавага кулямёта 86-га кавалерыйскага палка (32-я Смаленская кавалерыйская дывізія, 3-ці гвардзейскі кавалерыйскі корпус, 3-ці Беларускі фронт), яфрэйтар. Нарадзіўся 10 кастрычніка 1925 года ў сяле Каротное (цяпер Слабадзейскі раён Прыднястроўскай Малдаўскай Рэспублікі) у сялянскай сям'і. Малдаванін.

Працаваў слесарам-зборшчыкам на заводзе. У пачатку вайны быў эвакуіраваны на ўсход. Працаваў на будаўніцтве чыгункі Кізляр – Астрахань. У 1943 годзе быў прызваны ў Чырвоную Армію Кізлярскім райваенкаматам дагестанскага АССР. З гэтага часу ў дзеючай арміі. Ваяваў на Прыбалтыйскім і 3-м Беларускім франтах. Вызначыўся ў баях за вызваленне Беларусі.

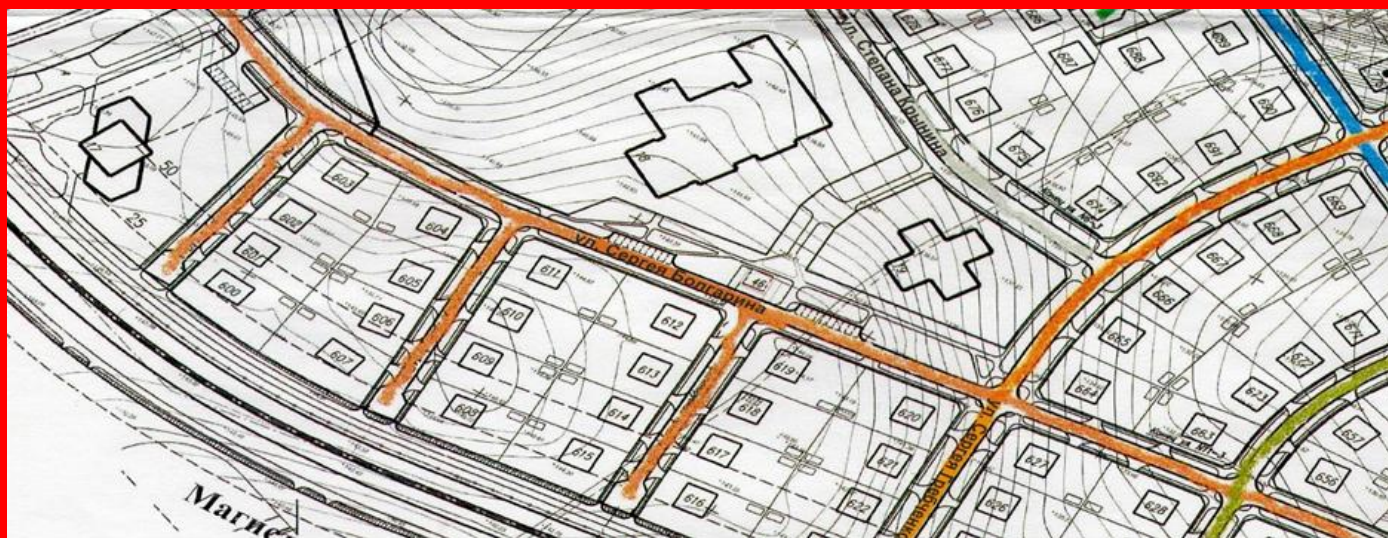
25 чэрвеня 1944 году ў баі за вёску Шарко (Сенненскі раён Віцебскай вобласці) знішчыў варожы кулямёт і 25 фашыстаў, узяў у палон 3-х салдат і афіцэра. 8 ліпеня ў баі на подступах да горада Ліда ў раёне вёскі Татарцы з станковага кулямёта знішчыў 50 гітлераўцаў. 10 ліпеня ў баі за пе-

раправу на рацэ Дзітва каля вёскі Парэчаны Лідскага раёна прарваўся да чыгуначнага моста, знішчыў сапёраў праціўніка, якія спрабавалі падарваць мост, пры агнявой падтрымцы яго кулямёта кавалерыйскі эскадрон захапіў гэты мост. Пры фарсіраванні ракі Нёман быў цяжка паранены і кантужаны.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 24 сакавіка 1945 года за ўзорнае выкананне баявых заданняў камандавання на фронце барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і праяўленьня пры гэтым мужнасць і гераізм яфрэйтару Балгарыну Сяргею Іванавічу прысвоена званне Героя Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медаля «Залатая Зорка» (№ 4942).

З 1945 г. знаходзіўся на гаспадарчай рабоце, з 1950 года жыве ў сяле Пакроўка Раздзельнінскага раёна Адэскай вобласці. Працаваў брыгадзірам трактарнай брыгады. Член КПСС з 1962 года. Памер 10 лютага 2002 г. Пахаваны на могілках вёскі Пакроўка.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Айчыннай вайны 1-й ступені, медалямі. Ганаровы грамадзянін горада Ліда (1985). Каля сяла Парэчаны, ля чыгуначнага моста, у гонар яго подзвігу ўстаноўлена стэла.

Вуліца Сяргея Балгарына ў горадзе Гродна.

Крыніцы:

- Рашэнне Гродзенскага гарадскога Савета дэпутатаў № 76. 22.10.2015 г.
- http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=12213
- Героі Савецкага Саюза: кароткі біягр. слоў. Т.1. – Масква, 1987.
- карта-план БТІ г.Гродна – вул С.Балгарына.

Бандоўскі Аляксандр Васільевіч

Будучы ваеначальнік Аляксандр Васільевіч Бандоўскі нарадзіўся ў 1896 годзе ў Пензе. Кар'ера баявога афіцэра ў яго, як гаворыцца, была на родзе напісана. Скончыў 4 класы Пензенскай прыватнай гімназіі. Са жніўня 1915 года служыў у пяхотным батальёне, вучыўся ў школе падрыхтоўкі прапаршчыкаў. Падчас Першай сусветнай вайны служыў камандзірам паўроты на Паўночным фронце. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі працаваў у міліцыі ў Пензе. Затым яго прызываюць у Чырвоную Армію. Ваяваў на франтах Грамадзянскай вайны, падчас якой камандаваў ротай, батальёнам, служыў камандзірам 112-х Пензенскіх пяхотных курсаў камсаставу. У 1926 годзе скончыў курсы «Выстрал» імя Камінтэрна – лепшая ў той час і сапраўды легендарная вайсковая навучальная ўстанова, у якой рыхтавалі камандзіраў сярэдняга і старэйшага звяна. Па прыродзе сваёй асцярожны і стрыманы, ён адрозніваўся асабістай адвагай, умеў прымаць рашэнні ў самых складаных сітуацыях, не баючыся браць адказнасць на сябе. Гэтакі бліскучы пачатак ваеннай біяграфіі спрыяў маладому афіцэру хуткі рух па кар'ернай лесвіцы, але ўсё аказалася не так проста.

Ваенная кар'ера А. В. Бандоўскага працякала павольна, без галавакружных узлётаў. У 1931 годзе ён прыняў камандаванне стралковым палком і праслужыў на гэтай пасадзе цэлых восем гадоў. Цяжка сказаць, як ставіўся да гэтага сам Аляксандр Васільевіч, але многія з тых, з кім ён разам вучыўся на курсах «Стрэл», змаглі прасунуцца на куды больш высокія пасады. Зрэшты, гэтак доўгая затрымка ў кар'еры, магчыма, зберагла А. В. Бандоўскага ад сур'ёзных непрыемнасцяў. Чырвоная Армія адчувальна пацярпела ад кадравых чыстак 1937-1938 гадоў. Асноўны ўдар рэпрэсій прыйшоўся па камсаставу ўзроўню камандзіраў дывізіі і вышэй. У гэтым дачыненні паказальны лёс першага камандзіра 85-й стралковай дывізіі М.П. Карпава. Ён быў арыштаваны ў 1938 годзе і па надуманым абвінавачванні прысуджаны да васьмі гадоў пазбаўлення волі як удзельнік ваеннай змовы. У меншай ступені рэпрэсіі закранулі камандзіраў батальёнаў і палкоў. У 1939 годзе, калі асноўная хваля арыштаў ўжо схлынула, А. В. Бандоўскі прызначаецца камандзірам 85-й стралковай дывізіі, а ў 1940 годзе яму прысвоілі званне «генерал-маёр». Яго вопыт ацанілі па вартасці, хоць у тыя няпростыя часы падобныя прызначэнні былі, хутчэй, рэдкасцю. Колькасны склад узброеных сіл да 1940 года значна вырас, але вопытных ваенных

кадраў не хапала. Нярэдка замест адпраўленых у лагеры або звольненых з Чырвонай Арміі камбрыгаў і камандзіраў прыходзілі людзі, якія не нюхалі пораху і не мелі сур'ёзнай падрыхтоўкі.

Каля трох гадзін ночы 22 чэрвеня 1941 года ў штаб 85-й стралковай дывізіі, якая дыслакавалася ў ваколіцах Гродна, прыйшла шыфроўка з загадам прывесці войскі ў поўную баявую гатоўнасць. Камандзір дывізіі генерал-маёр Аляксандр Бандоўскі правёў тэрміновую нараду, пасля якой выклікаў да сабе ў кабінет начальніка артылерыі палкоўніка Тарасава. Камдзіў назаўсёды запомніў трывожныя перадсвятальныя гадзіны, раптам разарвання грукатам бамбёжак. Пазней ён успамінаў: «Нечакана для нас абодвух паблізу штаба дывізіі вельмі непрыемна правыла, а затым, выдаўшы рэзкі непрыемны гук, разарвалася бомба, а за ёй пачалі рвацца іншыя. Неяк міжволі ў мяне з грудзей вырваўся цяжкі ўздых, і я усклікнуў: «Ну, Тарасаў, вайна пачалася!»

На гадзінніку было чатыры раніцы. Спробы датэлефанавацца ў штаб арміі поспеху не мелі. Адусюль паведамлялі, што лініі сувязі пашкоджаныя. Бандоўскі па сваёй ініцыятыве аддае загад адмяніць навучальныя зборы і выйсці да ракі Ласасянкі – неабходна вывесці войскі з-пад удару нямецкай авіяцыі. Рашэнне камдзіва аказалася своечасовым: раніцай нямецкія самалёты пачалі бамбіць раён пастаяннай дыслакацыі дывізіі, але нашы войскі ўжо сышлі, занялі абарону на захад ад Гродна і ўступілі ў бой з праціўнікам. Немцы нанеслі бомбавы ўдар па чыгуначным вакзале і іншых важных аб'ектах у Гродне. У горадзе пачалася паніка. Калі наступіла зацішша, народ кінуўся рабаваць крамы. Эвакуацыі ніхто не аб'яўляў, таму многія самастойна пакідалі горад і цэлымі сем'ямі ішлі пешшу на усход. Бежанцы ішлі па дарогах вялікімі групамі, а самалёты расстрэльвалі іх з кулямётаў з невялікіх вышынь. Праўда, зенітчыкі 85-й дывізіі на працягу першага дня вайны збілі некалькі бамбардзіроўшчыкаў, але гэта не магло змяніць сітуацыю. Згодна з данясеннем Заходняй асобай ваеннай акругі, горад бамбілі каля 60 нямецкіх самалётаў. Як паведамлялася ў зводках, на працягу першага дня вайны 3-я армія, у складзе якой знаходзілася 85-я дывізія, вяла баі з «папераменным поспехам». У ноч з 22 на 23 чэрвеня часці Чырвонай Арміі ў адпаведнасці з загадам камандавання пакінулі Гродна. Палкі 85-й дывізіі адступілі па кірунку да ракі Свіслач. Выконваючы загад камандуючага арміяй, Бандоўскі арганізаваў падрывы мастоў праз Нёман і знішчэнне складоў боепрыпасаў і гаручага, якія знаходзіліся ў горадзе. 24 чэрвеня на вуліцах Гродна з'явіліся калоны нямецкіх войскаў.

Ледзь часці 3-й арміі выканалі загад аб адступленні, як да вечара 23 чэрвеня 85-я і 56-я дывізіі атрымалі новае распараджэнне: «Атакаваць ў агульным кірунку на Гродна і замацавацца на поўнач ад гэтага горада». Па ўспамінах удзельнікаў падзей наступленне праходзіла ў вельмі неспрыяльных умовах. Тылавое забеспячэнне адсутнічала. Рухацца даводзілася па адкрытай мясцовасці. Войскі ішлі калонай па адзінай дарозе, з якой тэхніка не магла з'ехаць з-за кювета па абодвух баках. Нямецкія самалёты бамбілі калону і растрэльвалі людзей, якія шукалі сабе сховішча. Уся баявая тэхніка заставалася на дарозе пад ударамі авіяцыі. Вечарам разрозненыя палкі дывізіі атакавалі немцаў у ваколіцах горада. Цаной вялікіх страт удалося замацавацца на ўскраінах, але генерал-маёр Бандоўскі прыняў рашэнне адступіць, таму што заняць горад не хапала сіл.

Да пачатку ліпеня немцы здолелі адрэзаць шляхі адступлення нашых войскаў, якія знаходзіліся ў Беларусі. Утварыўся так званы Беластоцкі кацёл, у якім апынуліся 3, 4 і 10-я арміі Заходняга фронту. Праціўнік прымяняў тактыку бліцккрыгу – хуткаплынныя баявыя аперацыі пры актыўным удзеле танкаў і авіяцыі. З часопіса ваенных дзеянняў Заходняга фронту за чэрвень 1941 года:

«Асаблівасцю нямецкіх удараў было імклівае прасоўванне ўперад, не звяртаючы ўвагі на свае флангі і тылы. Танкавыя і матарызаваныя злучэнні рухаліся да поўнага расходу гаручага. Сярэдні тэмп наступлення немцаў за першыя пяць сутак складаў да 60 км у суткі. Наступленне немцаў было настолькі імклівым, што не давала магчымасці арганізаваць як след абарону і аказаць моцнае супраціўленне на лініі Мінскага і Слуцкага ўмацаванага раёнаў.»

На працягу чэрвеня – ліпеня значная частка фарміраванняў Заходняга фронту была рассяяная або знішчана. 85-я стралковая дывізія панесла вельмі вялікія страты, і ў верасні 1941 года выйшаў загад аб яе расфарміраванні. Усяго за перыяд з 22 чэрвеня па 30 ліпеня 1941 года беззваротныя страты Чырвонай Арміі склалі больш за 447 тысяч чалавек. У Стаўцы Вярхоўнага Галоўнакамандавання разгубленасць ад паражэнняў першых дзён вайны змянілася гnevам. Камандуючы Заходнім фронтам генерал Д. Г. Паўлаў, а таксама яшчэ некалькі старшых афіцэраў былі расстраляныя «за баязлівасць, самавольнае пакіданне стратэгічных пунктаў без дазволу вышэйшага камандавання, развал кіравання войскамі». Пасля вайны Паўлаў і пакараныя разам з ім афіцэры былі рэабілітаваныя.

Што тычыцца генерал-маёра Бандоўскага, то лёс яшчэ рыхтаваў яму столькі выпрабаванняў, што іх хапіла б не на аднаго чалавека. Летам 1941 года пры спробе выйсці з акружэння каля вёскі Міляеўка ён трапляе ў палон. Праз некалькі дзён яму ўдалося збегчы з калоны ваеннапалонных. Восенню таго ж года ён зноў трапляе ў палон і бяжыць у другі раз. Да сваіх выйшаў толькі ў снежні, затым чатыры месяцы праходзіў праверку ў НКВД. Такім чынам, ён стаў адзіным савецкім генералам, які здолеў у час вайны двойчы збегчы з фашысцкага палону. Пасля праверкі ён вяртаецца ў строй, і яго адпраўляюць на курсы «Стрэл», але цяпер ужо ў якасці выкладчыка і начальніка перападрахтоўкі палітсастава. З самага пачатку сваёй выкладчыцкай кар’еры нястомны генерал-маёр просіцца на фронт. Нарэшце яго просьбу задавальняюць. У 1943 годзе рашэннем Ваеннага савета Бандоўскага прызначаюць камандзірам 324-й стралковай дывізіі стралковага корпуса 50-й арміі. У красавіку 1944 года ён выязджае на перадавыя пазіцыі для правядзення рэкагнасыроўкі, дзе ў выніку артабстрэлу атрымлівае цяжкае раненне і губляе правую нагу. Але пасля лячэння ў шпіталі генерал-маёр зноў у страі. Ён займаецца выкладчыцкай дзейнасцю і толькі пасля вайны выходзіць у адстаўку.

Аляксандр Васільевіч Бандоўскі ўзнагароджаны ардэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга (03.04.1944), Чырвонай Зоркі (16.08.1936, 22.02.1944), а таксама медалямі і імянной зброяй. Памёр 15 сакавіка 1970 года. Пахаваны на могілках Баліно горада Іванава (участак 189). На радзіме, у Пензе, яго імя мала каму вядома. Затое ў Беларусі, дзе ён сустрэў вайну, шануюць яго памяць.

Вуліца Аляксандра Бандоўскага ў Гродне

Крыніцы:

- Рашэнне Гродзенскага гарадскога Савета дэпутатаў № 76. 22.10.23015 г.
- <http://www.npenza.ru/articles/view/id/1198.html> ru.wikipedia.org...Бондовский, Александр Васильевич
- «1941 год — уроки и выводы». М.: Вениздат. 1992
- картаграфія г.Гродна-<https://yandex.by/maps/10274/grodno/?ll=23.829807%2C53.678122&z=14>.

Грэбчанка Сяргей Сяргеевіч

Грэбчанка Сяргей Сяргеевіч – камандзір стралковага ўзвода 3-га стралковага батальёна 8-й Бабруйскай мотастралковай брыгады 9-га Бабруйскага танкавага корпуса 1-га Беларускага фронту, капітан. Нарадзіўся 12 кастрычніка 1919 года ў вёсцы Малы Бобрык (цяпер Краснапольскі раён Сумскай вобласці, Украіна) у сям’і селяніна. Украінец. Адукацыя няпоўная сярэдняя. Працаваў у калгасе. У Чырвонай Арміі з 1939 года. У 1941 годзе скончыў курсы малодшых лейтэнантаў і быў накіраваны на фронт.

Баявое хрышчэнне атрымаў у жніўні 1941 года пад Лугай. У кастрычніку 1941 года ў званні малодшага лейтэнанта накіраваны камандзірам мінамётнага ўзвода ў 1-ю ўдарную армію пад Маскву. Тут быў паранены. Выйшаўшы са шпіталя, узначаліў роту снайпераў у запасным палку на Урале. Са жніўня 1943 года зноў на фронце – камандзір стралковага ўзвода аўтаматчыкаў 3-га стралковага батальёна 8-й мотастралковай брыгады. Змагаўся на Ленінградскім, Заходнім, Цэнтральным і 1-м Беларускім франтах. Быў двойчы паранены. Камандзір стралковага ўзвода 3-га стралковага батальёна 8-й Бабруйскай мотастралковай брыгады (9-ы Бабруйскі танкавы корпус, 1-ы Беларускі фронт) лейтэнант Сяргей Грэбчанка 28 чэрвеня 1944 года ўмела арганізаваў бой па разгрому аўтакалоны ворага на шашы Жлобін – Бабруйск. 7 ліпеня 1944 гады ў раёне горада Баранавічы (Брэсцкая вобласць) узвод, праводзячы разведку ў тыле праціўніка, знішчыў штаб варожага часці. У ліку першых 10 ліпеня ўварваўся ў горад Слонім.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 26 верасня 1944 года за ўзорнае выкананне баявых заданняў камандавання на фронце барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і праяўлення пры гэтым мужнасць і гераізм, лейтэнанту Грэбчанку Сяргею Сяргеевічу прысвоена званне Героя Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медалі «Залатая зорка» (№5116).

Пасля вайны С. Грэбчанка працягваў службу ў радах Савецкай Арміі. У 1945 годзе скончыў Вышэйшую афіцэрскую школу бранетанкавых войск. Член КПСС з 1953 года. З лістапада 1954 капітан С.С.Грэбчанка – ў запасе. Жыў і працаваў у горадзе Свядлоўску (цяпер – Екацерынбург). З 1962 года жыве ў горадзе Сумы (Украіна). Працаваў на машынабудаўнічым заводзе імя

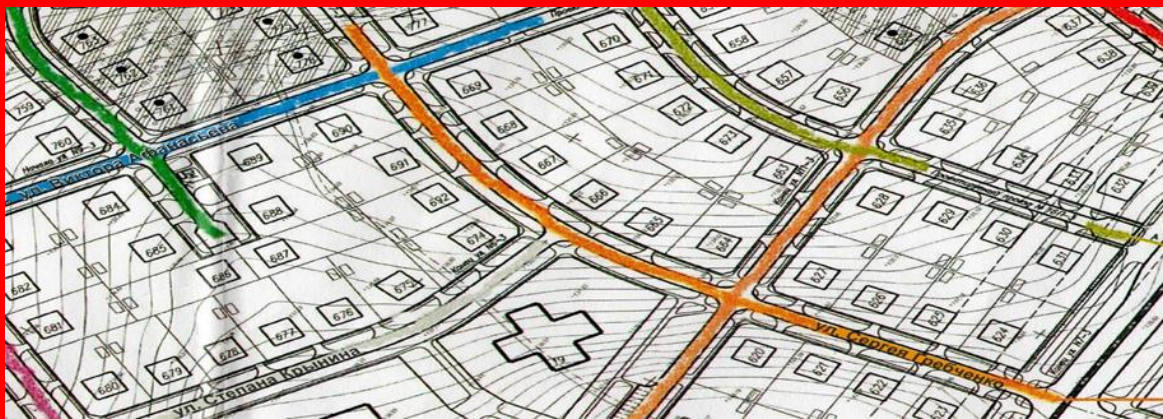
М.В. Фрунзе. Памёр 24 красавіка 1991 года. Пахаваны на Засумскіх могілках у горадзе Сумы. Узнагароджаны ордэнамі Леніна (1944/09/26), Айчыннай вайны 1-й ступені (1985/03/11), медалімі. У горадзе Сумы, у пачатку вуліцы імя Герояў Сталінграда, створана алея Славы, дзе прадстаўлены партрэты 39 Герояў Савецкага Саюза, чый лёс звязаны з горадам Сумы і Сумскім раёнам, сярод якіх і партрэт Героя Савецкага Саюза С.С. Грэбчанкі. У пасёлку гарадскога тыпу Краснаполле на Алеі Герояў яму ўстаноўлена памятная дошка.

У чэрвені 1944 года Савецкае камандаванне распачало буйныя ваенныя аперацыі ў Беларусі. Да раніцы 27 чэрвеня нашы войскі акружылі і неўзабаве знішчылі групіроўку праціўніка ў раёне Бабруйска. Падчас моцных баёў за горад Бабруйск смела дзейнічалі байцы стралковага ўзвода пад камандаваннем лейтэнанта Грэбчанкі. У тыя дні ўзвод Сяргея Сяргеевіча Грэбчанка нярэдка вёў разведку шляхоў верагоднага адыходу немцаў. 28 чэрвеня яму была пастаўлена задача пра часаць лес на поўдзень ад Бабруйска, дзе, паводле звестак авіяразведкі, знаходзілася буйная група гітлераўцаў. За кароткі час узвод падрыхтаваўся да аперацыі і раніцай, пераправіўшыся праз Бярэзіну, паглыбіўся ў лес. Аўтаматчыкі ішлі невялікімі групамі, выконваючы меры асцярожнасці. Грэбкаўцы першымі выявілі гітлераўцаў, залеглі, падрыхтаваліся да бою. Фашыстаў было больш чатырох дзясяткаў. Пасля імклівага наступлення нашых войскаў у Беларусі такіх груп было шмат у беларускіх лясах. Узвод першым адкрыў агонь, і фашысты ў паніцы замітусіліся, але потым яны прыйшлі ў сябе і аказалі ўпартае супраціўленне. У лесе завязаўся гарачы бой. Яго пачулі нашы танкісты. З'яўленне двух савецкіх танкаў дазволіла хутка знішчыць праціўніка.

29 чэрвеня камандзір узвода С. Грэбчанка атрымаў заданне разведкаць сілы і агнявыя сродкі гітлераўцаў, што адыходзілі да горада Жлобін. Савецкія воіны непрыкметна праніклі ў глыбокі тыл праціўніка і сабралі каштоўныя звесткі аб дыслакацыі яго пяхоты і тэхнікі. Выйшаўшы на шашу Жлобін – Бабруйск, яны раптоўна напалі на нямецкую аўтакалону. Смельчакі знішчылі паўтара дзясятка аўтамашын з тэхнікай, а 10 ліпеня ўзвод лейтэнанта Грэбчанкі вызначыўся ў баях за Слонім. С.С.Грэбчанка атрымаў задачу выйсці на шлях верагоднага адыходу гітлераўцаў з горада. Па навакольных лясах на двух машынах узвод непрыкметна абыйшоў горад і на яго ўскраіне зрабіў засаду. Па шашы на захад бесперапынным патокам рухаліся машыны. Падобна на тое, немцы, пачуўшы набліжэнне савецкіх войскаў, вывозілі з горада ўсё, што можна было вывезці. Успыхнулі вялікія пажары – гітлераўцы паспелі падпаліць склады з гаручым. Пад вечар нашы часці перайшлі ў атаку з фронту, а ўзвод Грэбчанкі завязаў бой у раёне маста праз раку. Праз некалькі гадзін Слонім быў вызвалены ад захопнікаў.

У верасні 1944 гады С.С.Грэбчанка становіцца камандзірам разведвальнай роты. Камандзір паказваў прыклад мужнасці і адвагі, натхняў сваіх байцоў на подзвіг і пры правядзенні Вісла-Одэрскай аперацыі. За чатырнаццаць дзён бесперапынных баёў падраздзяленне знішчыла каля пяцісот фашысцкіх салдат і афіцэраў, чатырыста гітлераўцаў захапіла ў палон, разграміла аўтакалону і штаб нямецкага палка. Вялікай колькасці воінаў падраздзялення былі ўручаны ордэны і медалі.

Свой баявы шлях Грэбчанка скончыў у красавіку 1945 года на тэрыторыі Германіі. Пры фарсіраванні Одэра ў раёне Франкфурта ён быў паранены. Пасля некалькіх дзён зноў вярнуўся ў брыгаду, а потым быў пасланы на вучобу. Дзень Перамогі сустрэў у Ленінградзе на курсах удасканалення афіцэрскага саставу.

Вуліца Сяргея Грэбчанка ў горадзе Гродна.

Крыніцы:

- Рашэнне Гродзенскага гарадскога Савета дэпутатаў № 76. 22.10.2015 г.
- Героі Савецкага Саюза: Кароткі біяграфічны слоўнік / Прад. рэд. калегіі І. М. Шкадов. — М.: Воениздат, 1987. — Т. 1 /Абаев — Любичев/.— 911 с.— 100 000 экз. — ISBN отс., Рэг.№ у РКП 87-95382.
- План-карта БТІ гор Гродна вуліца С.Грабоўскага.
- У падарожжа па Сумшчыне. Харкаў, 1979.
- Грычэнка І. Т., Галавін Н. М. Подзвіг. — Харкаў.

Барычэўскі Арцём Іванавіч

Нарадзіўся Арцём Іванавіч Барычэўскі 28.06.1891 (памёр 02.11.1969) года ў вёсцы Сернікі (цяпер Зарэчанскі раён Ровенскай вобласці) у сялянскай сям'і. Беларус. Скончыў 5 класаў. Працаваў плотнікам на вопытнай станцыі ў пасёлку гарадскога тыпу Зернавы (зараз горад Зернаград Растоўскай вобласці). Удзельнік Першай сусветнай і Грамадзянскай вайны. Член

КПСС з 1939 года. У радах Чырвонай Арміі з 1941 года. Змагаўся на 2-м Беларускам фронце. За мужнасць і гераізм, праяўленыя ў баях з гітлераўскімі захопнікамі Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 24 сакавіка 1945 года намесніку камандзіра батальёна 190-га стралковага палка 5-й стралковай Арлоўскай дывізіі капітану Барычэўскаму Арцёму Іванавічу прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Пасля вайны маёр Барычэўск А.І. – у запасе. Жыў і працаваў у горадзе Зернаград Растоўскай вобласці. Памёр 2 лістапада 1969 годзе, пахаваны ў горадзе Зернаградзе.

Сіла асабістага прыкладу.

З палогога ўзгорку, паросшага рэдкім хмызняком, дзе быў абсталяваны назіральны пункт 190-га стралковага палка, выдатна праглядалася вусце ракі Друць, якая ўпадае каля Рагачова ў Дняпро. Вось яе і прадстаяла фарсіраваць падраздзяленнем 190-га. Навесці пераправу павінны былі воіны капітана Барычэўскага. Арцём Іванавіч прыбыў у полк пасля шпіталя ў жніўні 1943 года. Ён ужо не раз удзельнічаў у баях, зарэкамендаваў сябе адважным, ініцыятыўным афіцэрам. Знаёмячы капітана з планам аперацыі, камандзір палка маёр Локцеў заўважыў:

- Кажуць, быццам Друць так непрыступная, як Дзясна і Днепр, разам узятая. Дзясна – глыбокая, Днепр – шырокі, а Друць, акрамя таго, ілістая і багністая. Да яе ні падысці, ні пад'ехаць.
- Нічога, знойдзем ключык, – упэўнена вымавіў Барычэўскі.
- Што ж, жадаю поспеху...

У распараджэнне капітана былі выдзелены два ўзводы аўтаматчыкаў, узвод сапёраў і пара станкавых кулямётаў. Сонца ўжо схавалася за гарызонтам. Пасля спякотнага дня дыхалася лёгка, паветра было прасякнута перадвячэрняй прахалодай. Разведчыкі шукалі найбольш зручныя подступы да ракі, а Барычэўскі вырашыў схадзіць у бліжэйшую вёску, пагаварыць з сялянамі. Патрэбна было знайсці лодкі, дошкі і іншыя прыстасаванні для насцілу моста.

- Лодкі будуць, – запэўнілі яго сяляне.
- Мы свой «рыбалоўны флот» затапілі, каб фашыстам не дастаўся, а цяпер падымем. Вяскоўцы падахвоціліся дапамагчы сапёрам навесці пераправу. Працавалі ўсю ноч. А на досвітку Барычэўскі далажыў камандзіру палка:
- Пераправа гатова!

На правы бераг Друці ўдарнай групе ўдалося пераправіцца незаўважанай. Фашысты нават не маглі выказаць здагадку, што менавіта ў такім цяжкадаступным месцы савецкія войскі змогуць фарсіраваць раку. Першым, захапляючы за сабой байцоў, уварваўся ў варожыя траншэі камандзір роты Канавалаў. Ён ужо знішчыў больш за дзесяць гітлераўцаў, калі раптам яго прашыла кулямётная чарга. На нейкае імгненне націск нашых байцоў аслабеў. І тады камандаванне ўзяў на сябе Барычэўскі.

- Рота, гранаты да бою! – загадаў капітан.
- Пачуліся частыя выбухі. Адзін за другім змоўклі варожыя кулямёты.
- Гарматам суправаджэння панішчыць доты! – працягваў камандаваць Барычэўскі.

Ударылі саракапяткі. У гэты час варожыя снарады развярнулі насціл моста ля ўсходняга берага. Траіх байцоў забіла. Але галоўнае было ўжо зроблена. Байцы, якія змагаліся на плацдарме, скавалі не малыя сілы праціўніка. Крыху вышэй па плыні пантанёры навялі другую пераправу, і Локцеў кінуў на фарсіраванне асноўныя сілы палка. Гітлераўцы, адчуўшы пагрозу з флангу, аслабілі націск на ўчастак Барычэўскага. Цяпер перад капітанам была пастаўлена новая задача:

заныць мяжу каля вёскі Шмакі і перакрыць тут шашэйную дарогу. Высунуўшы на заходнюю ўскраіну вёскі дзве роты аўтаматчыкаў і некалькі сорокапяток, Барычэўскі вызначыў ім ўчастак абароны. З двух бакоў дарогі бронебойчыкі вырылі акопы. На флангах абсталявалі кулямётныя гнёзды. Над полем запанавала часовае зацішша. Гітлераўцы падцягвалі сілы для чарговай контратакі. Капітан загадаў байцам заўчасна не выдаваць сябе, а падпусціць ворага як мага бліжэй. Заняўшы месца ў пярэдняй траншэі, Барычэўскі ўважліва аглядаў мясцовасць. На імгненне яму нават здалася, што ён не ў Беларусі, а на Ровеншчыне. І там, за пагоркамі, – яго роднае сяло Сернікі. Тут прайшлі яго юныя гады. Спачатку быў пастушком, потым наймаўся на сезонныя работы да памешчыкаў. У 1914 годзе яго забралі ў салдаты, паслалі на германскі фронт. У роднае сяло вярнуўся ў 1918-м і адразу ж узначаліў барацьбу беднаты за зямлю і волю. Калі прыйшлі пілсудчыкі, ён разам з сябрамі пайшоў на ўсход. Неўзабаве Барычэўскі ўступіў у рады Чырвонай Арміі, каб абараняць маладую Савецкую Рэспубліку...

Па радыё капітана выклікаў «нольпервый» – камандзір палка цікавіўся становішчам.

– У нас пакуль што ціха, як будзе далей – невядома, – адказаў Барычэўскі.

Але раптам цішыню разарваў гул матораў. Па шашы рухалася калона бронетранспарцёраў, наперадзе – некалькі танкаў.

– Па танках агонь! – скамандаваў капітан артылерыстам. Адразу ж успыхнулi дзве пярэдняы машыны, загарадзіўшы дарогу бронетранспарцёрам. Калона спынілася. Гітлераўцы разгарнуліся ланцугом. Адкрыўшы агонь, аўтаматчыкі сталі набліжацца да нашых траншэй. Бой прыняў зацяжны характар. Да гітлераўцаў падышло падмацаванне. Але савецкія воіны не адступілі. І калі ўжо здавалася, што сілы на зыходзе, да месца бою прарваліся нашы трыццацьчацвёркі. Яны прымусілі ворага кінуцца на ўцёкі.

– Утрымалі мяжу, малайцы! – ціснуў руку Барычэўскаму маёр Локцеў. Ды ты, Арцём Іванавіч, паранены?

– Дробязі, трохі закранула, – перамагаючы боль, ціха адказаў Барычэўскі, асцярожна прытрымліваючы параненую руку.

– Нічога сабе дробязі. На табе твару няма. Неадкладна адпраўляйся ў шпіталь, – ужо тонам загаду сказаў Локцеў. У шпіталь Барычэўскі так і не пайшоў. У санчастцы яму зрабілі перавязку, і ён застаўся ў страі. А падзеі на фронце разгортваліся з незвычайнай хуткасцю. Націск нашых войск быў нястрымным. У ліпені 1944 года 190-ы полк, здзейсніўшы імклівы кідок, выйшаў да Ваўкавыску. І вось паступіла данясенне разведкі аб тым, што з захаду да горада рухаецца калона гітлераўскіх войскаў. Камандзір палка загадаў паслаць ёй напярэймы рухомую групу ў складзе двух аддзяленняў аўтаматчыкаў, трох кулямётных разлікаў і двух разлікаў 57-міліметровых гармат. Узначаліў групу капітан Барычэўскі. Барычэўскі разумее: рызыкаваць можна толькі ў тым выпадку, калі ты ўпэўнены ў поспеху. А якія ў яго былі шанцы на поспех? Раптоўнасць і імклівасць ўдару. Усё гэта, вядома, магло прынесці свой плён толькі пры ўмове ўсебаковай ацэнкі сіл і маневру ворага. Найпершай справай капітан выслаў разведку. Неўзабаве ён атрымаў данясенне аб тым, што варажыя калона набліжаецца да ракі. Ацаніўшы абстаноўку, Барычэўскі загадаў сапёрам замінаваць мост і чакаць умоўнага сігнала. Па абодвум бакам дарогі ён засяродзіў аўтаматчыкаў. Гарматы паставіў наперад – на іх галоўная надзея. Ледзь скончыліся ўсе гэтыя падрыхтоўкі, як на другім беразе ракі з'явіліся гітлераўцы. Па шашэйнай дарозе рухаліся гарматы на коннай цязе, калёсы з грузамі «Так, не густа ў фрыцаў тэхнікі», – падумаў Барычэўскі, ведучы назіранне з прыдарожнага кустоўя. Ён цярпліва чакаў, пакуль фашысты абмінуць мост, і толькі пасля таго, як іх калона зноў расцягнулася па шашы, але ўжо на іншым беразе, прыказаў адкрыць агонь. Залпы 57-міліметровых гармат прыйшліся як раз па

цэнтры калоны. Затым ударылі кулямёты. Знікавелыя немцы, нарэшце, прыйшлі ў сябе і пачалі разгортваць сваю артылерыю. Гэта заўважыў Барычэўскі.

– Па фашысцкай артылерыі – агонь! – скамандаваў капітан. Першым залпам нашы артылерысты знішчылі варожы разлік. У гэты час адрэзаная ад авангарду частка калоны праціўніка павярнула назад да ракі. Калі гітлераўцы былі ўжо на мосце, раздаўся аглушальны выбух. Гэта спрацавалі сапёры.

– Лейтэнант Сыраватка! – паклікаў да сябе Барычэўскі камандзіра ўзвода.

– Вылучаю вам адну гармату, кулямёт, аддзяленне аўтаматчыкаў. Задача: скінуць рэшткі гітлераўцаў у раку. А я займуся авангардам. У гэты час фашысты, верагодна, зразумелі, што ад поўнага разгрому іх можа выратаваць толькі прарыв у напрамку Ваўкавыска. І яны распачалі адчайную спробу прарыву.

Але Барычэўскі, прадбачыўшы гэты манеўр, накіраваў у бой свежыя сілы, якія знаходзіліся да таго ў рэзерве. Зноў загаварыла артылерыя. Гітлераўцы трапілі пад крыжаваны агонь нашых кулямётаў і пусціліся ў бязладныя ўцёкі. Лейтэнант Сыраватка, скончыўшы з фашыстамі ля ракі, нагнаў Барычэўскага, які праследваў ворага ўжо на ўсходзе Ваўкавыска. Тут іх групы зноў злучыліся. Ну як? – з нецярпеннем спытаў капітан.

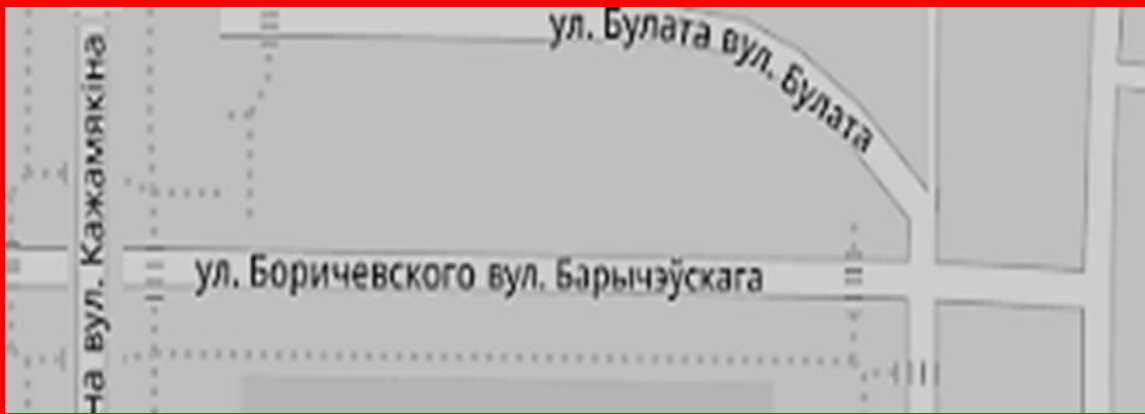
– Скінулі гітлераўцаў у ваду. На той бераг ні адзін не выплыў.

– А нашы страты? – Пяць забітых, два параненых, – адказаў лейтэнант.

– У мяне шасцёра загінуўшых, – нізка схіліўшы галаву, ціха прамовіў Барычэўскі.

Калона праціўніка налічвала 600 салдат і афіцэраў, а рухомая група Барычэўскага – ўсяго сорак байцоў. У гэтым баі было знішчана да двухсот гітлераўцаў, чатыры гарматы, пяць кулямётаў, дзве аўтамашыны. Менавіта ў гэтыя дні ў штабе 190-га палка было складзена на капітана Барычэўскага прадстаўленне да звання Героя Савецкага Саюза. Ва ўзнагародным лісце, у прыватнасці, паказвалася, што ён праявіў выключную мужнасць і адвагу, камандзірскае майстэрства пры фарсіраванні ракі Друць і разгроме калоны праціўніка ў раёне Ваўкавыска. А 190-й імкнуўся далей на захад. У адным з баёў на захад ад Беластока Барычэўскі быў цяжка паранены. З шпіталю Арцём Іванавіч зноў пайшоў на фронт. Цяпер ён прыняў батальён у 142-м стралковым палку той жа 5-й гвардзейскай стралковай дывізіі. І вось у сакавіку 1945 года камандзір дывізіі павіншаваў Барычэўскага з прысваеннем звання Героя Савецкага Саюза.

Пасля вайны Арцём Іванавіч пасяліўся ў горадзе Зернаградзе Растоўскай вобласці. Тут ён жыве і працаваў да апошніх сваіх дзён. Узнагароды: Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 24 сакавіка 1945 году за ўзорнае выкананне баявых заданняў камандавання на фронце барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і праяўленыя пры гэтым мужнасць і гераізм, капітану Барычэўскаму Арцёму Іванавічу прысвоена званне Героя Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медаля «Залатая зорка» (№ 5831). Ён узнагароджаны ордэнам Леніна, ордэнамі Айчыннай вайны 1-й і 2-й ступеняў, Чырвонай Зоркі і медалямі. Ёсць у школе вёскі Сернікі на Ровеншчыне пакой баявой славы. Адзін з яе стэндаў расказвае пра подзвігі А.І. Барычэўскага. Тут над партрэтам героя старанна дзіцячай рукой выведзеныя словы: «Хлопцы, будзьце вартыя добрай славы і гонару нашага земляка – кавалера Залатой Зоркі!» Імем Барычэўскага А.І. названы вуліцы ў гарадах Зернаградзе і Ваўкавыску.

Вуліца Арцёма Барычэўскага ў горадзе Гродна.

Крыніцы:

- Рашэнне Гродзенскага гарадскога Савета дэпутатаў № 76. 22.10.23015 г.
- <https://yandex.by/yandsearch?text=герой советского союза боричевский артем иванович&lr=картаграфия г.Гродна-https://yandex.by/maps/10274/grodno/?ll=23.829807%2C53.678122&z=14>;
- Навечна ў сэрцы народным. -3-е выд., доп. и испр.-Мінск, 1984.– 3.69.

Браніслаў ЕРМАШКЕВІЧ

Алея памяці Герояў Савецкага Саюза, якія вызвалілі Гродзенскую вобласць у гады Вялікай Айчыннай вайны, воінскія могілкі, горад Гродна, паміж вуліцамі Белуша і Прыгарадная.